

УДК 811.161.2:159.942

Б 32

Надія БАЧКУР

ЗАМОВЧУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті основну увагу зосереджено на емоційному навантаженні замовчування у художньому тексті. Проаналізовано різні емотивні стани мовців, виражені замовчуванням.

Ключові слова: замовчування, емоція, художній текст, адресант, адресат.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується зростанням інтересу до невербальної сфери спілкування, прихованих інтенцій комунікантів, часто репрезентованих таким лінгвістичним явищем, як замовчування. Українська художня проза – широка база висвітлення глибокого емоційного світу персонажів, урахування якого допомагає розкрити імпліцитний зміст певного контексту, зрозуміти важливість розгортання тієї чи тієї комунікативної ситуації в саме такому напрямку. Усе це й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема емоційного навантаження замовчування лише фрагментарно висвітлена дослідниками. Так, зарубіжні вчені виокремлюють емотивну функцію замовчування, беручи до уваги різні емоційні стани партнерів комунікації (С. Данилов [2], М. Ефрат [12], С. Крестинський [6], С. Меликян [9], Є. Радіонова [10]), однак поза їхньою увагою залишився комплексний аналіз текстових сегментів, які репрезентують

замовчування як один із засобів вираження різних типів емоцій, що дає змогу з'ясувати причину відповідного емоційного стану мовця і як наслідок – замовчування ним важливої інформації та можливість її декодування.

У науковій літературі є різні дефініції цього феномена. Наведемо одну з них: замовчування – це “стилістична фігура, яка фіксує незакінчену, зненацька обірвану думку, підкреслює натяк на особливу ситуацію, що потребує делікатності, неординарного розв'язання” [8, 686]. Ми ж розглядаємо замовчування як мовленнєвий акт, що містить приховану інформацію, ілюкцію мовців, декодування яких допомагає глибше зрозуміти комунікативну ситуацію, причину тої чи тої поведінки співрозмовників тощо. Як свідчить матеріал дослідження, комплексний аналіз комунікативних актів не можна здійснити тільки з урахуванням мисленнєво-мовленнєвої поведінки мовців. Потрібно брати до уваги й різні емоційні стани комунікантів, які в художньому тексті часто виражені невербальним способом, зокрема таким його різновидом, як замовчування. Саме розгляд взаємодії когнітивної, комунікативної й емоційної сфер учасників спілкування дає змогу всебічно проаналізувати розгортання мовленнєвої ситуації, причину замовчування певної інформації.

Мета статті – охарактеризувати замовчування як один із засобів вираження емоцій у художньому тексті початку ХХІ століття.

Матеріалом дослідження послуговували тексти творів Дари Корній “Зворотний бік темряви”, “Зворотний бік світла” та Володимира Лиса “Соло для Соломії”, які характеризуються антропоцентричністю, глибокою емоційністю, внутрішніми переживаннями персонажів і є важливими для розкриття психічного стану мовців, обраних ними комунікативних стратегій і тактик, з'ясування емоційного навантаження замовчування. У центрі цієї прози – новий образ жінки, яка вирішує складні екзистенційні проблеми буття, бореться з власними внутрішніми протиріччями. Письменникові В. Лису вдалося зобразити глибокий духовний світ героїні, передати її емоційно-психічний стан, розповісти історію жінки, яка хвилює кожного читача. Крім того, обрані тексти

відзначені преміями “Коронації слова” та схвальними відгуками українських критиків та письменників. На зазначеному матеріалі дослідження нами проаналізовано близько 100 комунікативних ситуацій, у яких замовчування зумовлене різноманітними типами емоцій.

Учені мають різні погляди на причини з’яви замовчування. Так, Є. Радіонова наводить два типи мовчання: *породжене роздумами і викликане емоціями* [10, 126]. Матеріал дослідження підтверджує цю думку, однак і дає підстави стверджувати, що причин мовчання мовця є значно більше, зокрема: *згода/незгода, компетентність/некомпетентність, бажання/небажання продовжувати комунікацію, байдужість* і багато інших.

Однак саме емоційно навантажене замовчування привертає до себе увагу тим, що дає змогу збагнути психічний стан та внутрішні переживання учасників спілкування, їхнє ставлення до співбесідника, бажання чи небажання продовжувати комунікативну ситуацію тощо.

У цій розвідці в поняття “емоція” вкладаємо таке розуміння: “Емоції – одна з форм відображення світу, що позначає душевні переживання, хвилювання” [11, 33].

Більшість учених, розглядаючи емоції, класифікують їх на позитивні й негативні (А. Вежбицька [1], К. Ізард [2], В. Шаховський [11]). У нашому дослідженні ми уникатимемо їхнього чіткого поділу на позитивні й негативні, попри те що в аналізованому матеріалі переважає замовчування, зумовлене негативними емоціями (страх, гнів): у художньому тексті емоційна напруженість персонажів дуже висока, одна комунікативна ситуація може бути насичена різними емоціями, які взаємопереходять, тобто іноді важко провести чітку межу між внутрішніми переживаннями мовців. Наприклад, виражений замовчуванням такий емоційний стан, як **здивування**, може бути приємним і неприємним. Порівняймо: *І він намацав рукою невелику фляжку. Та ледве приклався, як од дверей почувся тоненький голосок: – Спаси Біг... – Спаси... Ледве не захлинувшись од несподіванки, отець Андроній, коли глянув у бік дверей до храму, занімів. У отворі дверей в саяві літнього сонця стояв маленький кучерявий янгол. Він посміхався, як тільки може посміхатися земна дівчинка. Коли отець*

*Андроній це збагнув, то рука його сама собою шарпнулася за спину [7, 39]. У цьому тексті “оніміння” адресата зумовлене емоцією здивування: у першому випадку від несподіванки того, що хто-небудь може стати свідком його гріховності (вживання алкоголю в церкві), у другому – мовчання отця спричинене приємним здивуванням (співбесідник не може вимовити жодного слова, оскільки гостя храму – прекрасна дівчинка, що нагадувала янгола, своєю чистотою і щирістю наповнила світлом усю церкву й душу священника). Як свідчить матеріал дослідження, замовчування мовців може бути викликане й неприємним здивуванням. Наприклад: *Соломійка похолола. Задерев'яніла. Бо збагнула, що пропонує цей німець, що годився їй у батьки. Руфина вхопила її за руку, благально заглянула в очі. – Соломочко... – Соломійка зирнула на неї, в очі, затуманені слізьми. Ти хочеш, щоб я...* [7, 64]. Неприємна здогадка Соломії про те, що подруга готова врятувати себе таким нечесним способом, зумовлює мовчанку співрозмовниці, недомовленість тієї страшної підозри. Стан підвищеної емоційної напруженості мовця не дозволив продовжувати комунікацію.*

На нашу думку, у прозовому тексті реципієнтові важче вдається розпізнати виражене замовчуванням здивування без конкретних вказівок автора, беручи до уваги тільки мовну поведінку співбесідників. Значно простіше декодувати названий емоційний стан, враховуючи виражальні засоби, ширший контекст та умови спілкування і насамперед – конкретні маркери, зокрема синтаксичні одиниці на зразок *вражено мовчав, замовк від несподіванки, тільки здивовано глянув* та ін. Порівняймо: *Мара здивовано подивилася на Птаху: – Звідки ти знаєш, про неї ж відомо тільки... Затнулася. Вражено дивилася на Птаху. Птаха прочитала зачудування в очах Марі і трохи печально відповіла: – Звідки? Коли помираєш, Маро, стаєш іншою...* [5, 36]. Як бачимо, градація маркерів на позначення емоції здивування “*здивовано подивилася → затнулася → вражено подивилася → зачудування*” (контекстуальний синонім) підсилює розуміння читачем внутрішнього стану персонажа, викликає у нього зацікавленість щодо подальшого розвитку комунікації й декодування інформації, що криється за замовчуванням. Отже, замовчування є

одним із засобів вираження емоції *здивування*, що може мати позитивне чи негативне забарвлення або бути позбавленою цих конотацій.

Розглянемо й інші випадки замовчування, викликані емоціями. Так, матеріал нашого дослідження дає підстави стверджувати, що під час комунікації замовчування може бути зумовлене **такими емоційними станами персонажів**:

- **Радістю.** У художньому тексті виражена мовчанням радість мовця найчастіше вербалізується за допомогою лексичних маркерів (*задоволено кивнув головою, радісно посміхнувся, щасливий* та ін.). Порівняймо: *Пройшли трохи мовчки. І дивне блаженство стало огортати Соломію. Наче в коконі якому йшла, загорнута у щось легке, невидиме, але начеб солодке. Невже од того, що вона просто поряд з Петром іде? Тим Петром, якого насправді любила весь час, боячись признатися самій собі, <...>* [7, 134]. З наведеного фрагмента видно, що однин із партнерів комунікації радіє через перебування поруч із дорогою йому людиною. Вказівкою на такий емоційний стан мовця є словосполучення “огортає дивне блаженство”, “загорнута у щось легке, начеб солодке”. Водночас за радістю і мовчанням дівчини приховані її справжні почуття до співрозмовника – давня любов, можливо, і страх через незнання того, до чого приведе ця приємна і непередбачувана зустріч.

- **Страхом.** Названа емоція зумовлює неможливість або небажання мовців продовжувати комунікацію. Спричинене страхом замовчування певної інформації декодується зі слів автора або ширшого контексту. Засобами вираження емоції страху слугують лексеми (*боятися, тремтіти, моторошно*), словосполучення (*перелякано дивитися, охопив жах*) та обірвані речення, репрезентовані графічними знаками (трьома крапками). Порівняймо: *На Соломійчиній долоні лежало вирізьблене з дерева червоне серце. Чиє? Її серце? Його? – Де... Дякую... – Не бійся, – сказав Петрусь. – То не кров. То калина. Соком калиновим зафарбував <...>* [7, 101]. У цьому контексті страх мовця декодуємо за допомогою обірваного слова “дякую”, яке все ж вдалося вимовити співрозмовникові. Адресат, розуміючи, у якому емоційному стані перебуває адресант, намагається

заспокоїти його, стверджуючи, що насправді немає чого боятися, адже червоне забарвлення подарунка – ознака не крові, а калинового соку. Однак, беручи до уваги інші комунікативні ситуації в тексті та роздуми мовця, якого охопило відчуття страху, стає зрозумілим: справжньою причиною боязкості був не колір подарунка, а той, хто дарував його. Отже, названа емоція передає не тільки внутрішній стан партнера комунікації, його схвильованість, а й приховування відповідної інформації – причину цього страху.

Матеріал дослідження засвідчує: мовчання комунікантів може бути не лише засобом вираження їхнього відповідного емоційного стану, а й обраною тактикою поведінки у тій чи тій ситуації. Порівняймо:

Морок сердито блискає очима, тоді з усієї сили генає рукою по столу так, що чаші з вином перевертаються. Тиша мертва. Усі мовчать, перелякано вступлюючись хто в підлогу, хто в стелю, хто в дзеркала. Коли Морок сердиться, краще мовчати [5, 63].

Як бачимо, мовчанка всіх співрозмовників-підлеглих, по-перше, виражає страх, боязкість перед керівником; по-друге, обрана ними тактика допоможе налагодити комунікацію й продовжити її у більш спокійному тоні. Декодування аналізованого емоційного стану мовців підсилюється синтаксичними одиницями “*тиша мертва*”, “*усі мовчать, перелякано вступлюючись <...>*”, а вибір зазначеної комунікативної тактики підтверджується реченням “*коли Морок сердиться, краще мовчати*”.

Велика кількість мовленнєвих актів, що передають емоційний стан страху, репрезентована обірваними реченнями й відповідно виражена замовчуванням. У таких випадках реципієнт (читач) легко декодує психічну напругу мовців, не зважаючи на відсутність чітких маркерів (страшно, моторошно та ін.), оскільки неможливість комуніканта повідомити певну інформацію чи висловити власні почуття через всеохопний страх помітна завдяки незакінченим реченням, раптовому перериванню комунікації, вимові будь-якого слова за другою чи третьою спробою тощо. Наприклад:

– *Стрибоже, сину мій, єдине прохання маю до тебе, тільки не вважай свого батька за старого недоумка, що втратив розум, – не дивися їй в очі, пообіцяй мені, бо...* [4, 189]. Обірване речення із завершальним “*бо...*” свідчить про те, що мовець не зумів приховати перед адресатом свого страху, усвідомлюючи, що з сином може трапитися нещастя, якщо він не виконає усі накази і прохання. Із одного боку, адресант не повідомляє своєму співрозмовникові про можливі загрози, тобто це своєрідна комунікативна тактика (не розповідати наперед про небезпеку), але з другого, – своїм замовчуванням мовець дає зрозуміти, що ситуація може скластися не так, як цього хочуть комуніканти, і виявляє слабкість у неконтролюванні власних емоцій. Так, через надмірну емоційність мовець не досягнув перлокутивного ефекту (приховати від сина можливість загрози), а обрана комунікативна тактика не виправдала очікувань адресата.

• **Гнівом.** Указаний емоційний стан, на нашу думку, є одним із найскладніших внутрішніх переживань мовців. Як засвідчують тексти, партнери з комунікації іноді намагаються приховати свій гнів один від одного, щоб “не втратити контроль над собою” [3, 32] і не принизити самого себе перед іншою людиною. У такому випадку замовчування гніву декодуємо з загальних настроїв комунікантів, авторських коментарів тощо. Однак художній текст значно частіше підтверджує протилежний факт, коли мовцям не вдається стримати гнів. Особливість аналізованої емоції виявляється ще й у тому, що гнів зазвичай супроводжується іншими негативними емоціями, такими, як сум, провина, страх, ненависть, а це зумовлює непорозуміння між співрозмовниками, недосягнення мовцями перлокутивного ефекту, припинення комунікації на певний (іноді тривалий) проміжок часу, спричинює замовчування інформації, важливої для реципієнта. У прозовому тексті маркерами емоції гніву, що виражена замовчуванням, слугують такі мовленнєві конструкції, як-от: *затнулась; не договорила; сердито блимнула очима; лють, гнів стояли в очах; сердито кивнув* тощо. Художній текст засвідчує, що засобами вираження гніву є також обірвані речення, наказові форми

дієслів, жести, міміка, характер поведінки мовців (наприклад, плач) тощо. Порівняймо: <...> *Криво посміхнувся. Він добре знав свою кохану. – Скільки часу ти знаєш про мою доньку, Птахо? Скільки часу, кохана? <...> Я заради тебе зрікся своїх, а ти... Ти знала і нічого мені не сказала про доньку? Ти, моя дружина, ховала від мене мою ж дитину. Скільки літ? Не мовчи, не мовчи... **Лють, образа, гнів і майже втрачене почуття, що все ще можна виправити, <...> стояли в очах Стриба** [4, 264]. У наведеному тексті гнів адресанта виражений різними лінгвальними засобами. Спочатку увагу читача привертає авторський коментар “криво посміхнувся”, який одразу дає зрозуміти, що мовця переповнюють негативні емоції. Поступово напруженість співбесідника підсилюється використанням риторичних запитань із повторюваними конструкціями “скільки часу ти знаєш”, займенниками “ти”, наказовими формами “не мовчи” і врешті – обірваністю висловлення. Своєрідним підсумовуванням стану персонажа, його гніву, злості, образи слугують вказівки автора: “**Лють, образа, гнів <...> стояли в очах Стриба**”. Отже, мовчання персонажа, зумовлене гнівом, з одного боку, приховує справжні батьківські почуття любові, ніжності як до дитини, так і до дружини, з другого, можливо, – приховує ще більшу ненависть до жінки, яка не розповідала про доньку упродовж багатьох років. Як бачимо, замовчування, зумовлене емоцією гніву, за певних умов спілкування може перешкодити розвиткові комунікації в бажаному напрямку, а може приховати ту інформацію, яку, на думку мовця, знати іншому співрозмовникові непотрібно.*

Як уже зазначалося, у прозовому тексті емоція гніву може виражатися як мовними, так і паралінгвальними засобами. Наприклад: *Од Василька дізнається <...>, що Руфина сказала – німець неї одпустив, а Соломійка сама з ним пуйшла, у городі, казала, й заночує. <...> – Що? Як вона могла? Підла Руфка. Руфка підла! Та я ж... Соломійка б'є Воронка кулачком в бік. Од злості, образи великої, прикрості й жалю. Заливається слізьми* [7, 80]. У цьому сегменті гнів персонажа зумовлений неправдою, підлістю подруги і легко декодується за допомогою уже згадуваних мовленнєвих конструкцій

(коротких запитань, повторів, обірваних речень), характеристики співрозмовника “*нідла Руфина*”, а також жесту мовця “*б’є кулачком*”, який свідчить про емоційний вибух комуніканта, його перенасичення гнівом. Крім того, ця емоція виражається ще однією дією персонажа – нестримуванням сліз, гірким плачем. Із контексту видно, що мовчання зумовлене кількома емоціями: не тільки гнівом, а й образою та жалем. Через високу емоційність партнер комунікації не може висловити правду, розповісти, як усе було насправді, однак щирі сльози стають ніби “висловленням” недомовленого. На нашу думку, прогнозованим продовженням цієї комунікації може бути речення на кшталт “*Та я ж цим вчинком хотіла захистити Руфку, тому й погодилася на її вмовляння*”, тобто слова, які захистили б честь дівчини й розкрили правду. Як свідчать аналізовані тексти, сльози можуть передавати не тільки гнів, а й **страждання, горе, біль, сум**. Порівняймо: *Остан не знав, як втішити дівчину. Тому просто притулив до себе і гладив по голові мовчки. Мальва оплакувала Птаху. Не могла поки що говорити, просто мовчки плакала* [4, 285]. У наведеному тексті мовчання персонажа є свідченням його емоційного напруження і навіть виснаження. Усвідомлення втрати близької людини призвело до закритості в собі, відчаю і зневіри. У цьому випадку сльози є одним із засобів “виходу” з емоційного стану страждання.

У художньому тексті за допомогою замовчування автор виражає ще такий внутрішній стан персонажа, як **біль**. Декодувати зазначену емоцію іноді досить складно. Маркером болю мовця є зазвичай незакінчені речення, паузи, а з’ясувати причину цієї емоції допомагає ширший контекст: <...> *І коли Стри... – затнулася на півслові. – Тобто після того, як Стрибог стріляв у мене і я ледве не загинула... Замовкла, перевела подих, тоді заговорила більш впевнено* [5, 104]. Наведений текст засвідчує, що мовець через якусь причину не може вільно висловлювати інформацію, пов’язану з чоловіком, ім’я якого – Стрибог. Зрозуміти, що паузи у мовленні персонажа зумовлені внутрішнім болем, допомагає знання змісту попереднього тексту. Так, мовець відчуває біль за згадки неприємної ситуації: коханий

чоловік намагався вбити жінку, яка готова була заради нього на все. Спогади, страждання, біль перешкоджають адресантові висловити необхідну інформацію, є своєрідною перешкодою у спілкуванні з людиною, яка до цього конфлікту не має жодного стосунку.

Нами зафіксовано й інші емоції, виражені замовчуванням, зокрема, **почуття любові**. Найчастіше такий внутрішній стан співбесідників можна спостерегти під час комунікації близьких людей, закоханих, коли слова стають непотрібними. Наприклад:

– *Стрибогом ти залишишся для батька, для темної сторони. Для Птахи – ти Стриб, її Стриб. Хочеш бути моїм? Запитала просто. Безпомічно кивнув. Погоджувався. Був на все згідний заради неї* [4, 195]. Як бачимо, адресат відповідає жестом (кивком голови), мовчки, оскільки слова у цю хвилину не такі й важливі, головне – бажання бути поруч із коханою. Аналізована комунікативна ситуація свідчить, що мовчання адресата, виражаючи любов, насправді значно важливіше за всякі слова, оскільки темний бог перейшов таким чином на сторону світла. Так, дія без слів передає більше значущої інформації, ніж словесна відповідь.

Аналізовані тексти репрезентують за допомогою замовчування й **сором** персонажів: *Мальво, ти – надзвичайна дівчина. І ти про це знаєш. Я – лишень один з ... І, і, і я... Чи ти повіриш? Я з першого погляду. Назвеш мене прикрим невдахою – хай! Так от – з першого погляду я... Замовк, збираючи докупи слова. <...> Я кохаю тебе і хочу, щоб ти про це знала <...>* [4, 251]. Зніяковілість мовця зумовлена його невпевненістю у собі, оскільки співрозмовник намагається висловити найщиріші почуття – зізнання в коханні. Імпліцитними вказівками на емоцію сорому є незакінчені речення, риторичні запитання, повтори сполучників, займенників, експліцитно про це повідомляє й автор “замовк, збираючи докупи слова”.

Висновки. Отже, у прозовому тексті замовчування є засобом вираження не тільки важливої інформації, а й різних емоцій, які допомагають декодувати причину мовчання персонажів, сприяють кращому розумінню комунікативної поведінки мовців, розкривають їх психологічний стан. Матеріал дослідження засвідчив, що

замовчування може виражати такі основні емоції, як *радість, здивування, страх, гнів, біль, любов, сором, страждання, хвилювання, розгубленість*, однак найчастіше мовчання передає *здивування, страх і гнів* персонажів. Декодування відповідних емоційних станів, виражених замовчуванням, здійснюється як експліцитно (за допомогою авторських коментарів, лексичних чи синтаксичних одиниць), так і імпліцитно (реципієнт самостійно дешифрує ту чи ту емоцію за допомогою обірваних речень). Розкриття емоційного пласту художнього тексту дає змогу краще збагнути його прихований зміст, комунікативні наміри персонажів, їхнє ставлення до ситуації, почутого тощо. Зосередження уваги на текстовій категорії емотивності сприяє всебічному розумінню тексту як єдиної цілісності, а розгляд усіх рівнів мовної особистості (когнітивного, комунікативного й емоційного) допомагає декодувати мету комунікації та її наслідок.

Література

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : пер. с англ. / А. Вежбицкая. – М. : Русские словари, 1996. – 416 с.
2. Данилов С.Ю. Тактика молчания в речевом жанре проработки / С.Ю. Данилов // Русский язык в контексте современной культуры. – Екатеринбург, 1998. – С. 67 – 78.
3. Изард К.Э. Психология эмоций / Кэррол Эллис Изард ; [пер. с англ. А. Татлыбаевой]. – СПб. : Питер, 1999. – 464 с. – (Мастера психологии).
4. Корній Д. Зворотний бік світла : роман / Дара Корній. – Х. : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 320 с.
5. Корній Д. Зворотний бік темряви : роман / Дара Корній. – Х. : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 320 с.
6. Крестинский С.В. Коммуникативная нагрузка молчания в диалоге / С.В. Крестинский // Личностные аспекты языкового общения. – Калинин : Изд-во Калинин. ун-та, 1989. – С. 92 – 97.
7. Лис В.С. Соло для Соломії / В.С. Лис. – Х. : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 368 с.
8. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р.Т. Гром’яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка]. – 2-е вид., виправлене і доповнене. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 752 с. – (Nota bene).
9. Меликян С.В. Функции молчания в коммуникативном поведении человека / С.В. Меликян // Теоретические и прикладные аспекты речевого общения. – Красноярск-Ачинск, 1998. – № 3. – С. 36 – 39.

10. Радионова Е.С. Семантика и прагматика молчания / Е.С. Радионова // Язык. Человек. Картина мира : материалы Всерос. науч. конференции. – Омск, 2000. – Ч. 1. – С. 179 – 182.

11. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций / В.И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.

12. Ephratt M. The functions of silence / Michal Ephratt // Journal of Pragmatics. – 2008. – Vol. 40. – P. 1909 – 1938.

Бачкур Надежда. Умолчание как средство выражения эмоций в прозаическом тексте начала XXI века. В статье основное внимание сосредоточено на эмоциональной нагрузке умолчания в художественном тексте. Проанализированы различные эмотивные состояния говорящих, выраженные умолчанием.

Ключевые слова: умолчание, эмоция, художественный текст, адресант, адресат.

Bachkur Nadiya. Aposiopesis as a means expressions of emotions in the Ukrainian prose discourse at the beginning of the 21st century. The article focuses mostly on the emotional load of aposiopesis in fiction. Different emotional states of speakers expressed by aposiopesis have been analyzed.

Keywords: aposiopesis, emotion, fiction, sender, addressee.